

mogen, gans onmachtig en voor God verdoemlijk liggen in onze diep-verloren staat; het zal ons maar gegeven moeten worden; anders is het een totaal afgesneden zaak... Zij wist zichzelf „maar een onbekeerd mens”.

Pauw van Meerdervoort trok die bevindelijke waarheid, eerst onbewust, toen al meer bewuster, bizonder aan..... Hij kon best met haar overweg, ofschoon nog beter met haar naar het wereldse sterk neigende dochter van negentien jaar en hoewel zijn ouders tot een officiële verloving geen toestemming hadden gegeven, deed hij „alsof”; om scène's te voorkomen, ontvingen ze het paar koel en stug; Pauw ging zijn eigen gang. Totdat vader Van Meerdervoort hem het huis verbood: ze moesten trouwen. De diepe vernedering, dat toe te moeten staan, was de zwaarste beproeving voor den man, die de belofte had afgeschreven, geheel, voorgoed.

Pauw werd in de zaak met de nek aangezien; zijn broer weigerde met hem alle samenwerking. Ze meden elkaar.

Zijn vader vond geen gebed voor hem. Zijn moeder leed er nu meer onder dan ooit en kon hem nog niet opgeven in haar omgang met God.

Enige jaren later stond er in het Predikbeurtenblad van een alleszins godsdienstig stadje: Vrije Geretormeerde Gemeente, Zondag 17 Juli, 's voormiddags 10 uur: Ds. P. van Meerdervoort.

Hij had zijn emplooi gevonden, dank zij zijn schoonmoeder die op de duur ontdekte wat er in den jongen omging: hij wist te verhalen, zoals hij

het eens zijn eigen moeder deed in die nacht-van-onweer, van zijn afdwalingen, zijn onreine begeerten die de overhand over hem hadden; hij kon zich zelfs beroemen op de belofte, die zijn vader bij, zelfs vóór zijn geboorte, betreffende hem, zijn jongsten zoon, ontvangen had. De Here had hem gevonden, die niet naar Hem gezocht had. Hij was komen te geloven in zijn roeping. De gave des Woords was hem kennelijk in bijzondere mate geschonken. Wat zijn vader tevergeefs begeerd had, werd in hem vervuld.

„In de plaats van uwe vaderen zullen uwe zonen zijn.”

„Kom en zie.”

Paulus kreeg grote naam. Eén ding bleef hem pijn doen: Noch zijn broers en zusters, noch zijn ouders zag hij onder zijn gehoor, als hij zo nu en dan in de plaats van zijn geboorte preekte. Ze zagen hem zelden meer. Als hij nog eens in lange zwarte jas, en met breedgerande flambard, zijn ouders bezocht, was er altoos de kloof: is Pauw nu werkelijk bekeerd? Of leeft hij een dubbellevens? Ze kwamen er nooit goed achter. Bij zijn familieleden, zei hij met een tragisch accent, kan ik nooit een woordje kwijt. Zijn vader bekende het onder tranen aan zijn vrouw: De belofte is me tot zonde geworden; en als hij in het plaatselijk predikbeurtenblad de naam van zijn jongen las, zag hij daarin de caricatuur van wat hij, hoogmoedig, zich eens gedroomd had.....

A. WAPENAAR

# D

e Reformatie riep om de Bijbel in de landstaal en drong eveneens tot een berijming van de Psalmen.

In 1539 verscheen er een bundel „Souter-liedekens”, ter perse gelegd door Willem van Zuylen van Nijvelt. Merkwaardig genoeg was dit geen specifiek Calvinistische bundel, want ook de Rooms, Luthers en Doopsgezinden plachten ze gaarne te zingen. Achterin stonden de voornaamste gezangen, als het Pater Noster, het Credo en het Ave Maria.

De Geneefse Psalmberijming van Marot en Beza, die in 1562 voltooid was, droeg een uitgesproken Calvinistisch karakter. In ons land begon men ook langzamerhand behoefte te gevoelen aan een specifiek Calvinistische Psalmberijming.

De bekende predikant Petrus Datheenus zette zich met haast aan het werk om de Psalmen van Mariot en Beza uit het Frans te vertalen en te berijmen.

Datheen, die toen predikant was van de ballingengemeente te Frankendaal in de Paltz, liet zijn berijming verschijnen onder de titel: „De Psal-

men Davids, Ende andere Lofsanghen wt den Francoyschen Dichte in Nederlandschen ouerghesett, Doer Petrum Dathenum, Heydelbergh MDLXVI.”

Datheen heeft de Franse Psalmberijming zo letterlijk mogelijk vertaald. Zelf erkende hij, dat zijn berijming temidden van overstelpende arbeid geboren was, haast afgeperst als een „ontijdige geboorte”.

Inderdaad, zijn bundel geeft daarvan maar al te vaak het bewijs: het zit vol stoplappen en het „krepelrijmt” dikwijls erarmelijk.

Datheen hield zich, zij het slordig, over 't algemeen aan de melodieën van de Franse bundel, zodat wij een Nederlands kerkgezang kregen, dat veel leek op het Franse. Maar in tegenstelling met het Hollands leent de Franse taal zich veel beter voor rhythmische tegenstellingen tussentekst en melodie.

Als leerling van de Rederijkers kende Datheen niet de vernieuwende invloed van de Renaissance ten opzichte der verskunst, zodat het woordaccent vaak in 't geheel niet klopt met het

accent van de melodieën, waarop de Psalmen gezongen werden.

't Veelvuldige gebruik van „stoplappen” maakte het zingen der Psalmen heel moeilijk, inzonderheid het rhythmisch zingen. Toen dan ook de felheid van de 80-jarige oorlog wat verminderd was, werd ook de muzikale moed der Nederlanders minder en langzamerhand kwam men er toe in de kerken de Psalmen op gelijke maten te zingen. Ook het tempo, dat naar het Franse voorbeeld zeer vlot was, verlangzaamde hoe langer hoe meer met de tijd.

Als voorbeeld van Datheen's Psalmberijming moge dit vers dienen (Psalm 24:1):

Die Aard is onzes Gods voorwaar,  
End' wat zij begrijpt ver' end' naar,  
Met de menschen daarin woonachtig.  
Hij heeft die op 't meer vastgegrond,  
Hij verrijkt die alzins in 't rond  
Met veel schoone rivieren krachtig.

Verschillende malen was Datheen er na-st wat de betekenis aangaat van een bepaalde uitdrukking in de

## DATHEEN'S PSALMBERIJMING

Heilige Schrift. Bekend is de zinsnede uit Psalm 60 vers 10: „Op Edom zal ik mijn schoen werpen” We weten, dat met deze uitdrukking een symbolische handeling wordt bedoeld, die „in bezit nemen” betekent.

Datheen, die deze uitdrukking wellicht niet kende, begint haar „uit te leggen”, zodat we in zijn berijming vinden:

„Edom acht Ick met zijn volck koen Niet beter dan Mijn oude schoen.”

’t Verwondert ons niet, dat voor kerkgangers met enige esthetische aanleg het zingen van een dergelijk vers tot een kwelling was en dat Datheen’s Psalmberijming fel becritiseerd werd. Vooral Constantijn Huygens stond in de rij der critici vóór-aan. Hij wijdde er het volgende punt-dicht aan:

Ja, dat een van Datheen, daar is  
[de wereld zot na.  
Hoe zoo? ’t Is ’t oudste kind  
[en daarom goeden zoet.  
De vromen zijn er mee tevreên in  
[haar gemoed.  
’t Mag wezen: maar ik vrees, ’t is  
[al tevreên . . . op God na.

Telkens hebben vooraanstaande dichterlijke figuren in de kerkelijke wereld getracht een betere berijming voor Datheen’s gebrekkige bundel in de plaats te geven.

Eerst Marnix van St. Aldegonde, later Jacob Revius, Joost van den Vondel; allen zagen ze hun pogen falen. Marnix gaf een psalmvertaling rechtstreeks uit de grondtekst, Revius gaf in 1640 een verbeterde uitgave van Datheen’s psalmen. Vooral van Marnix’s berijming is het te betreuren, dat hij weinig ingang bij het volk gevonden heeft, daar zijn werk op veel hoger plan staat en ook in literair opzicht ver boven dat van Datheen gaat.

Toen in 1637 de Statenvertaling verscheen, behoorde er ook een herziene en met die nieuwe vertaling in overeenstemming gebrachte berijming te komen; de Bijbel werd aanvaard, de verbeterde Psalm bundel niet.

De berijming van Datheen kwam uit op een psychologisch zeer juist moment.

Het jaar 1566, het jaar van de hagepreken en van de beeldenstorm, was het begin van de geweldige worstelstrijd met het Spaanse regime en het gezag der Rooms-Katholieke kerk.

’t Was de tijd van de Bloedraad; bij honderden werden de gelovigen gevangen genomen en in gevangnissen opgesloten.

Welk een steun hadden de Protestanten nu aan hun Psalmen. Ze zongen ze in hun geheime godsdienst oefeningen, ver buiten de stad te midden van het

struikgewas, waaruit elk ogenblik de vervoelger kon tevoorschijn komen, het moordend wapen in de hand geklemd.

Ze zongen ze in de gevangenis, ingesloten door grijze, sombere muren. Datheen’s liederen werden uitgebeld op de weg naar het schavot, waar de heul met één slag een einde aan het leven maken zou.

Voordat het gevecht met den vijand begon, zal men gezamenlijk dit lied van Datheen gezongen hebben:

Want Gij zijt, Heer, mijn schilt  
Die mij beschermen wilt.  
En mij eere wilt geven.  
Gij doet, dat ik voortaan  
Mag vrij opentlijk gaan  
Met den hoofd opgeheven.

Met al haar fouten is Datheen’s psalmboek dierbaar geworden aan ons voorgelacht. „Wat vroeg het volk, of een enkel vers min juist het oorspronkelijke weergaf, of een slepend stopwoord wat sleurig achteraan kwam hinken; of niet enkel taalvorm op onbesmette zuiverheid bogen kon!

Het was immers hún psalmboek, het boek, dat ze, met doodsangst soms, verborgen hadden voor het spiedend oog; dat hen gesterkt had in de ure des gevaars en van welks bladen zij iets van Gods Geest hadden opgevangen. En dat boek wilde men hun roven, op dat heilig boek was het gemunt!”

Het Psalmboek van den om het geloof vervolgd volksprediker was dierbaar aan het stoere geslacht van degenen, die hagepreken bezochten en brandstapels beklommen. Uit Datheen’s berijming, hoe gebrekkig het in menig opzicht mag zijn, slaat de rook van de brandstapel. Die liederen hadden ze horen zingen door hun geloofsgenoten in de kerker, door hun bloedverwanten, die met de dood voor ogen temidden van de lekkende vlammen stonden.

Alleen hierom, en zeker niet om haar innerlijk gehalte, is Datheen’s Psalmberijming eeuwenlang het kerkelijke lied der Gereformeerde Kerk geweest.

In 1773 kwam, mede door initiatief van den Stadhouder, een nieuwe en betere Psalm bundel in gebruik. Maar de invoering er van heeft heel wat strijd en moeite gekost.

Die lijdensgeschiedenis getuigt wel van een taate vasthoudendheid van ons volk aan de eenmaal geijkte kerksang.

’t Is opmerkelijk, dat in verschillende gemeenten in Zeeland de Psalmen van Datheen nog steeds gezongen worden. Naar ik meen zijn het bij uitstek Ledeboeriaanse gemeenten, waar een eigenaardige voorliefde nog steeds doet vasthouden aan de oude berijming.

Ds. Ledeboer zelf vond, dat de Psalmen van Datheen de kernachtige zin der Schriftwoorden beter weergaven, dan welke andere berijming ook.

Dat in dergelijke gemeenten voor Gezangen in ’t geheel geen plaats is, zal duidelijk zijn. Ze waren een doorn in ’t oog van Ledeboer en hij noemde ze minachtend „lichte liederen”, „Sireningezang der wereld”, „Er zijn leugens op iedere bladzijde”.

Dit verregaande conservatisme inzake het kerkelijk lied heeft alle verandering van de kerkzang tegengegaan. Een orgel om de gemeente te begeleiden, is „uit den boze”. Toen men in een kerk op een der Zeeuwse dorpen een huisorgel binnengebracht, liepen verscheidene menschen de kerk uit, met de verzuchting: „’t Liek wel, of we op de kermisse binne”.

De op vele plaatsen legendarisch geworden voorzanger bekleedt hier nog iedere Zondag zijn functie en zeker, indien het een bekwaam voorzanger is, loopt het zingen vrij goed; als dat niet het geval is komt men tot allerlei, vaak komische, voorvallen.

Niet lang geleden zette een voorzanger in; hij was echter reeds halverwege de eerste regel, toen de gemeente nog altijd zweeg. De arme man kwam toen tot de ontdekking, dat hij met een verkeerde melodie begonnen was!

Maar de gemeente merkt zo’n fout niet steeds op en dan kan men tot het volgende komen. De voorzanger begon, de melodie liep goed en ieder meende, dat die wijs bij de opgegeven Psalm hoorde.

Totdat men bij de laatste regels van het vers kwam: de melodie was geëindigd, en van het psalmvers waren nog twee regels over!

Van rythme is bij dergelijk zingen geen sprake; de ene noot wordt even lang vastgehouden en uitgerekt als de ander.

Hier is inderdaad het woord van Spurgeon van toepassing dat hij uitsprak na een bezoek aan een onzer Hollandse kerken: „Nu heb ik de stieren van Bazan horen loeien”.

M. C. CAPELLE

IN MEMORIAM

Nu wéér dit wachten in een stille kamer  
en overal die leegte om je heen.  
Mijn God, moet iedere minuut langzamer  
voorbijgaan? Maar ik neem de hamer  
en houw haar naam in de verweerde steen.

EB VAN DE BELD